

ROMÂNIA
CURTEA DE APEL ORADEA
SECȚIA I CIVILĂ
Număr operator de date cu caracter personal 3159
DOSAR NR. 2473/111/2015

ÎNCHIEIRE

Sedința publică din 15 mai 2017

PREȘEDINTE: Roman Florica
JUDECĂTOR: Popa Aurora
GREFIER : Gligor Marinela

Pe rol fiind soluționarea apelului civil declarat de apelantul reclamant **OROS NICOLAE DORIN**, cu domiciliul în , în contradictoriu cu intimatul pârât **STATUL ROMÂN** prin **MINISTERUL FINANȚELOR PUBLICE BUCUREȘTI**, cu sediul în București, str.Apolodor, nr.17, sector 5, împotriva sentinței civile nr. 102/C din 04 mai 2016, pronunțată de Tribunalul Bihor, având ca obiect *reparare prejudicii erori judiciare*.

Ministerul Public este reprezentat de doamna procuror Dinița Viorica din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Oradea.

La apelul nominal făcut în ședința publică de azi se prezintă avocat Doseanu Răzvan în reprezentarea apelantului reclamant Oros Nicolae – lipsă, în baza împuternicirii avocațiale din 24 iunie 2016 emisă de Baroul Bihor – Cabinet de avocat Doseanu Răzvan lipsă fiind intimatul pârât Statul Român prin Ministerul Finanțelor Publice.

Procedura de citare este legal îndeplinită.

S-a făcut referatul cauzei învederându-se instanței că apelul este scutit de plata taxei de timbru, precum și că la data de 04 aprilie 2017 apelantul reclamant a depus la dosar note de ședință și că la data de 26 aprilie 2017 Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Oradea a depus la dosar concluzii scrise, după care :

Având în vedere că în ședința publică din 20 martie 2017 instanța din oficiu a invocat excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.539 alin.2 Cod procedură civilă, părțile depunând la dosarul cauzei punctul de vedere cu privire la excepția invocată, Curtea deliberând urmează a sesiza Curtea Constituțională a României cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.539 alin.2 Cod procedură civilă.

CURTEA DE APEL

Reține că în cauză, s-a invocat din oficiu excepția neconstituționalității dispozițiilor art. 539 alin. 2 Cod procedura penală.

Reclamantul apelant și reprezentantul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Oradea și-au exprimat pozițiile în sensul că art. 539 alin.2 Cod pr. penala este neconstituțional și au solicitat sesizarea Curții Constituționale.

Având în vedere dispozițiile art. 29 din Legea nr. 47/1992, *Curtea de Apel Oradea constată că sunt întruite în cauză condițiile de admisibilitate a excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 359 alin. (2) Cod procedură penală*, întrucât excepția a fost invocată din oficiu de către instanța de apel și privește neconstituționalitatea unei dispoziții legale care are legătură

cu soluționarea cauzei, iar dispozițiile precitate nu au fost declarate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale.

1. Textul de lege a cărui neconstituționalitate se invocă

Textul de lege a cărui neconstituționalitate se invocă este sintagma "precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei" din art. 539 alin. 2 din Codul de procedură penală.

Art. 539 alin. (2), Cod procedură penală - Dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate.

"(1) Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată nelegal de libertate.

(2) Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei."

Curtea de Apel Oradea apreciază că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 539 alin. (2) Codul de procedură penală este constituțională numai în măsura în care, în cazul unei soluții de netrimiteră în judecată sau de achitare, nu limitează dreptul la repararea pagubei al persoanelor împotriva cărora s-a luat o măsură preventivă numai la ipotezele în care există ordonanță, încheiere sau hotărâre definitivă prin care să se fi stabilit că privarea de libertate a fost nelegală.

2. Textele constituționale la care instanța se raportează

ARTICOLUL 1

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezentă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.

ARTICOLUL 16

(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

ARTICOLUL 21

(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngădui exercitarea acestui drept.

ARTICOLUL 23 - Libertatea individuală

(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au început sau dacă instanța constată că nu există temeuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

(7) Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

ARTICOLUL 52

(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înălțătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

ARTICOLUL 124 - Înfăptuirea justiției

(1) Justiția se înfăptuiește în numele legii.

(2) Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.

ARTICOLUL 126 - Instanțele judecătorești

(2) Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege.

ARTICOLUL 129 - Folosirea căilor de atac

Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii.

Înainte de a intra în analiza neconstituționalității prevederilor art. 539 alin. 2 Cod procedură penală, care, în interpretarea curentă, limitează despăgubirile în cazul lipsirii de libertate, considerăm potrivit să facem un istoric al modului cum au evoluat prevederile legislative privind posibilitatea despăgubirii pentru privarea de libertate în caz de achitare.

3. Istorico-linie prevederilor legislative privind despăgubirile pentru privarea de libertate în caz de achitare

3.1. Perioada pre-comunistă

Legislația penală românească a prevăzut încă din Codul de procedură penală a lui Carol, din anul 1936, posibilitatea acordării de despăgubiri atât pentru erorile judiciare cât și pentru arestul preventiv într-o cauză care s-a finalizat prin achitare sau ordonanță de netrimiteră în judecată.

Astfel, Codul de procedură penală a lui Carol din 1936¹ prevedea la art. 513, situat în Cartea IV, Titlul III, Capitolul II, Secțiunea II "Daunele cuvenite victimelor erorilor judiciare", că "persoana recunoscută nevinovată prin hotărârea de revizuire, poate obține de la Stat o reparație pecuniară a daunelor morale și materiale".

Același Cod de procedură penală a lui Carol din 1936 prevedea la art. 657, situat în Capitolul III – "Despăgubirea persoanelor deținute în prevenție pe nedrept", ca "persoana care, fiind data judecății, a fost achitată printr-o hotărâre definitivă sau față de care s-a dat o ordonanță de neurmărire, rămasă definitivă, are drept la despăgubiri, dacă a fost deținută preventiv, însă numai în cazul când hotărârea constată că faptul pretins săvârșit nu s-a comis sau că nu a fost săvârșit de cel care a fost deținut preventiv."

¹ <http://legislatie.just.ro/Public/Details/Document/51252>

3.2. Perioada regimului comunist

Codul lui Carol a fost modificat și republicat de regimul comunist în 1948², însă aceleasă prevederă, privind posibilitatea despăgubirilor atât pentru erori judiciare cât și pentru privarea de libertate într-un dosar care s-a finalizat prin achitare sau netrimiteră în judecată, au fost păstrate.

Astfel, în Cartea IV - "Căile de atac", Titlul III - "Căile de atac extraordinare", Capitolul II, Secțiunea II - "Daunele cuvenite victimelor erorilor judiciare", art. 431 prevedea că "*persoana recunoscută nevinovată prin hotărârea de revizuire poate obține de la stat o reparație pecuniară a daunelor morale și materiale*".

De partea cealaltă, Codul de procedură penală comunist din 1948, în Cartea VI - "Proceduri speciale și măsuri de interes public", Titlul II - "Diferite măsuri de interes public", Capitolul III - "Despăgubirea persoanelor deținute în prevenție pe nedrept", la art. 566 prevedea că "*persoana care, fiind dată judecății, a fost achitată printr-o hotărâre definitivă sau fătă de care s-a dat o ordonanță de neurmărire, rămasă definitivă, are drept la despăgubiri, dacă a fost deținută preventiv, însă numai în cazul când hotărârea constată că faptul pretins săvârșit nu s-a comis sau că nu a fost săvârșit de cel care a fost deținut preventiv*".

Amintim că în perioada respectivă Romania era sub ocupație sovietică iar justiția intrase într-un proces de stalinizare, copiind prevederi în materie penală din sistemul sovietic. Cu toate acestea, chiar și în acea perioadă, a celei mai crunte dictaturi comuniste, există în lege posibilitatea ca o persoană să primească despăgubiri dacă a fost lipsită de libertate iar în final să a dispus achitare sau netrimiteră în judecată.

În Codul de procedură penală din 1968 a continuat să se păstreze posibilitatea despăgubirii atât pentru erori judiciare cât și pentru privarea de libertate într-o cauză finalizată prin achitare sau netrimiteră în judecată.

Cu privire la despăgubirea pentru erori judiciare, Codul de procedură penală din 1968 prevedea la art. 504 alin. (1) ca "*orice persoană care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există*".

În ceea ce privește despăgubirea pentru privarea de libertate într-o cauză finalizată cu achitare sau netrimiteră în judecată, art. 504 alin. (2) din Codul de procedură penală din 1968 prevedea că "*are dreptul la repararea pagubei și persoana care a fost arestată, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată*".

3.3. Perioada post-comunistă

Pe data de 16 noiembrie 1990, la scurt timp după căderea regimului comunist, prin Legea 32/1990 s-au făcut modificări Codului de procedură penală din 1968 în scopul sporirii garanțiilor procesuale ale persoanelor acuzate.

Astfel, art. 5 din Codul de procedură penală, care în perioada comunistă stipula simplu ca "*în cursul procesului penal nici o persoană nu poate fi reținută sau arestată decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege*", a fost modificat prin Legea 32/1990, menționând la alin. (1) ca "*în*

² A se vedea anexa 1, care conține copii după Codul de procedură penală din anul 1948

tot cursul procesului penal este garantată libertatea persoanei”, iar la alin. (4) ca “*orice persoană împotriva căreia s-a luat ilegal o măsura preventivă are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege*”.

De asemenea, tot prin Legea 32/1990 s-a modificat și art. 504 alin. (2), lărgindu-^a aria pentru despăgubiri nu doar pentru cei care au fost arestați preventiv, ci pentru toți față de către s-a luat o măsură preventivă.

“Are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsura preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată”, a devenit art. 504 alin. (4) după Legea 32/1990.

Prin Constituția din 1991 dreptul persoanei de a fi despăgubită de stat pentru erorile judiciare devine drept constituțional fundamental.

“Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale”, a prevăzut art. 48 alin. (3) din Constituția din 1991.

În anul 1998 art. 504 alin. (1) a fost atacat la Curtea Constituțională deoarece conținea numai două situații în care o persoană putea cere despăgubiri în cazul unei erori judiciare.

“Orice persoană care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea fapă nu există”, prevedea art. 504 alin. (1) din Codul de procedură penală în vigoare în 1998.

Curtea Constituțională, prin Decizia 45/1998, a stabilit ca dispozițiile art. 504 alin. (1) din Codul de procedură penală “*sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează, la ipotezele prevăzute în text, cazurile în care statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare săvârșite în procesele penale, potrivit art. 48 alin. (3) din Constituție*”.

Curtea Constituțională a argumentat, în Decizia 45/1998, ca, în conformitate cu art. 48 alin. (3) din Constituție, “*principiul responsabilității statului față de persoanele care au suferit din cauza unei erori judiciare săvârșite în procesele penale trebuie aplicat tuturor victimelor unor asemenea erori. Circumstanțierea, «potrivit legii», nu privește posibilitatea legiuitorului de a restrângă răspunderea statului doar la unele erori judiciare, ci stabilirea modalităților și condițiilor în care angajarea acestei răspunderi urmează a se face pentru plata despăgubirilor cuvenite. Cu alte cuvinte, potrivit normei constituționale menționate, organul legislativ nu ar putea stabili că anumite erori judiciare, neimputabile victimei, să fie suportate de aceasta.*”

“Prevederile art. 504 din Codul de procedură penală, ce fac obiectul excepției, instituie două cauze care antrenează răspunderea statului pentru erorile judiciare săvârșite în procesele penale, și anume când persoana condamnată nu a săvârșit fapta ori fapta imputată nu există. Pe cale de consecință, rezultă că această dispoziție legală exclude angajarea răspunderii statului pentru oricare altă eroare judiciară ce nu ar fi imputabilă victimei. Or, o asemenea limitare este neconstituțională, întrucât art. 48 alin. (3) din Constituție instituie numai competența legiuitorului de a reglementa despăgubirea și nu de a alege erorile judiciare pentru care statul trebuie să răspundă.

Dacă până la adoptarea Constituției răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale a constituit numai un principiu legal, adică

reglementat exclusiv prin lege, prin Constituția actuală el devine un principiu constituțional reglementând astfel însăși competența legiuitorului în determinarea condițiilor de aplicare. Concluzia este aceeași și în interpretarea prevederilor art. 3 din protocolul sus-menționat, care, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție, este aplicabil în caz de conflict cu reglementările interne existente”, s-a mai menționat în Decizia 45/1998.

“În consecință, ținând seama că art. 504 din Codul de procedură penală instituie numai două cazuri posibile de angajare a răspunderii statului pentru erorile judiciare săvârșite în procesele penale, rezultă că această limitare este neconstituțională față de prevederile art. 48 alin. (3) din Constituție, care nu permite o asemenea restrângere”, a concluzionat CCR în respectiva decizie.

În anul 2001 a fost atacat la Curtea constituțională și art. 504 alin. (2) din Codul de procedură penală pentru faptul că prevedea numai două situații, cele de la alin. (1) - că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există -, când o persoana achitată putea cere despăgubiri.

Textul art. 504 alin. (2) era: *“Are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată.”*

Curtea Constituțională, prin Decizia 255/2001, a admis excepția și a constat “*că dispozițiile art. 504 alin. 2 din Codul de procedură penală sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează la ipotezele prevăzute în alin. 1 al aceluiași articol dreptul la repararea pagubei al persoanei împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată*”.

“Examinând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 504 alin. 2 din Codul de procedură penală, Curtea constată că acestea nu au mai fost supuse controlului de constituționalitate, dar, din aceleași rațiuni care au motivat Decizia nr. 45 din 10 martie 1998 excepția urmează să fie admisă în parte, cu precizarea că textul este neconstituțional în măsura în care este înțeles — contrar prevederilor art. 48 alin. (3) din Constituție — că nu are dreptul la repararea pagubei persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată în temeiul oricărui dintre cazurile de achitare prevăzute de Codul de procedură penală”, a spus Curtea constituțională în considerante.

3.4. Pre-aderarea la Uniunea Europeană

În 2002, Romania fiind în procesul de pre-aderare la Uniunea Europeană, Guvernul Năstase propune Parlamentului o serie de modificări la Codul de procedură penală, pentru a-l aduce la standarde europene. Propunerea a primit nr. PL 380/2002³ în Camera Deputaților și s-a concretizat în Legea 281/2003.

Printre textele propuse pentru modificare a fost și art. 504 alin. (2) din Codul de procedură penală.

In forma aflată în uz în 2002, conținutul art. 504 alin. (2) era: *“Are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată”*.

³ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.project?cam=2&idp=3303

După intrarea în vigoare a Legii 281/2003, conținutul art. 504 alin. (2) a devenit: *"Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal."*

De asemenea, prin aceeași Lege 281/2003, conținutul art. 504 alin. (3) a devenit: *"Privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită, după caz, prin ordonanța a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanța a procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. 1 lit. j) ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. 1 lit. j)."*

E important de menționat că descrierea Capitolului IV din Codul de procedură penală, care conținea art. 504, înainte de Legea 281/2003, era *"Repararea pagubei în cazul condamnării sau al luării unei măsuri preventive pe nedrept"*, iar după Legea 281/2003 a devenit *"Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal"*.

Înțelegerea acestei modificări se găsește în expunerea de motive trimisă Parlamentului de către Guvern, unde se menționează: *"Extinderea dreptului la repararea pagubei a fost realizat, pe de o parte, prin înlăturarea limitărilor prevăzute în texte în vigoare, iar pe de altă parte prin vizarea nu numai a persoanelor private de libertate, ci și a celor cărora li s-a restrâns libertatea. Această extindere asigură concordanța cu deciziile Curții Constituționale în materie, precum și cu dispozițiile art. 5 alin. 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale și ale art. 3 din Protocolul nr. 7 din Convenție."⁴*

Așadar, sensul noii forme a textului era de a extinde dreptul la reparare a pagubelor și celor care au fost lipsiți de libertate iar cauza s-a finalizat prin achitare sau netrimitere în judecată, și nicidcum acela de a restrânge situațiile în care o persoana lipsită de libertate putea cere repararea pagubei, ceea ce ar fi intrat în conflict cu Deciziile CCR 45/1998 și 255/2001.

3.5. Noul Cod de procedură penală

Prevederile art. 504 din vechiul Cod de procedura penala, care vorbeau, pe de o parte, despre despăgubiri pentru erori judiciare și, pe de alta, despre lipsire de libertate în cazuri de achitare sau netrimitere în judecata (înțeleasă după 2003 ca lipsire de libertate nelegala), în Noul Cod de procedura penala sunt concretizate în *"două texte distincte ipotezele în care statul poate fi obligat la repararea acestui prejudiciu - art. 538 și art. 539"*, se menționează într-un document al Ministerului Public care face o paralela între cele două coduri de procedură penală.⁵

Astfel, prevederile art. 504 alin. (1) din vechiul Cod de procedura penala devin prevederile art. 538 din noul Cod de procedura penala.

De asemenea, prevederile art. 504 alin. (2) din vechiul Cod de procedură penală devin prevederile art. 539 din noul Cod de procedura penala.

Art. 504 – în forma din 1968 pana în 2003:

⁴ <http://www.cdep.ro/proiecte/2002/300/80/0/em380.pdf>

⁵ http://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/NOILE_CODURI/ncpp.pdf

“(2) Are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată.”

Art. 504 – în forma dintre 2003 pana la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală:

“(2) Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal.”

Articolul 539 (NCCP) - Dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate:

“(1) Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată nelegal de libertate.”

(2) Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei.”

Este important de notat ca art. 538 si 539 din noul Cod de procedura penala sunt incluse in “Capitolul VI – Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri”.

La o lectura a Capitolului VI din noul Cod de procedură penală se observă că, deși în titlul capitolului se face referire și la “alte cazuri” pentru despăgubiri, în conținutul său se regăsește numai situația erorilor judiciare finalizate prin achitare, sau al privării nelegale de libertate.

În comentariile făcute de Ministerul Public paralelei dintre art. 504 alin. (2) din vechiul Cod de procedură penală si art. 539 din noul Cod de procedură penală, se menționează:

“În mod evident are dreptul la repararea pagubei și persoana care în cursul procesului penal a fost privată de libertate în mod nelegal.

Caracterul nelegal al privării de libertate se stabilește prin actele procedurale prevăzute 539 alin. (2) NCPP, respectiv: ordonanța procurorului, încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară și încheierea definitivă a instanței de judecată.”⁶

Modul acesta de interpretare al prevederilor art. 539 alin. (2), care îngrădește dreptul persoanelor lipsite de libertate în cauze finalizate prin achitare sau netrimisire în judecată să ceară despăgubiri decât dacă au o hotărâre ce constată nelegalitatea arestării, este neconstituțional deoarece este contrar scopului pentru care art. 504 alin. (2) din vechiul Cod de procedura penala a fost modificat, anume pentru “extinderea dreptului la repararea pagubei”. De asemenea, o asemenea interpretare restrictiva a dreptului la despăgubiri este în contradicție cu Deciziile CCR 45/1998 si 255/2001, mai sus citate.

4. Decizii anterioare ale Curții Constituționale cu privire la art. 539 alin. (2) Cod procedură penală și interpretarea dată de Înalta Curte de Casătie și Justiție acestui text de lege

⁶ http://www.inpublic.ro/sites/default/files/PDF/NOILE_CODURI/ncpp.pdf

Textul de lege precitat a făcut obiectul controlului de constituționalitate în patru dosare anterioare ale CCR, fiind respinse sesizările petenților, prin deciziile 48/2016, 179/2016, 271/2016 și 133/2017.

Curtea Constituțională, făcând examenul de constituționalitate a textului invocat a reținut, în esență, două considerente:

A. Este o chestiune de interpretare ce revine instanțelor judecătorești dacă acordarea despăgubirilor civile pentru lipsirea de libertate în mod nelegal este condiționată de existența unei hotărâri judecătorești prin care se constată nelegalitatea măsurii arrestului preventiv, interpretare care excede competențelor CCR

În acest sens, prin Decizia CCR 48/2016 s-a reținut:

“18. Curtea reține, însă, că modalitatea în care organele judiciare enumerate în cuprinsul dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală își îndeplinește această obligație nu constituie o problemă de constituționalitate a textului criticat, ci reprezintă un aspect ce vizează interpretarea și aplicarea legii.”

Decizia 179/2016 retine:

“23. O eventuală problemă de practică neunitară a instanțelor naționale cu privire la competența instanței civile de a se pronunța referitor la legalitatea măsurii privative de libertate nu intră sub incidența controlului de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională, ci este de competența instanței supreme, având în vedere rolul său, consacrat constituțional, de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești.”

Decizia CCR 271/2016:

“21. Curte a reținut, însă, că modalitatea în care organele judiciare enumerate în cuprinsul dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală își îndeplinește această obligație nu constituie o problemă de constituționalitate a textului criticat, ci reprezintă un aspect ce vizează interpretarea și aplicarea legii.”

Decizia 133/2017 a CCR, din data de 9 martie 2017:

“21. O eventuală problemă de practică neunitară a instanțelor naționale cu privire la competența instanței civile de a se pronunța referitor la legalitatea măsurii privative de libertate nu intră sub incidența controlului de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională, ci este de competența instanței supreme, având în vedere rolul său, consacrat constituțional, de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești.”

Prin Decizia în interesul legii nr. 15/2017, din data de 18 septembrie 2017, ÎCCJ a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Timișoara și, în consecință, conform minutei publicate pe site-ul instanței (motivarea nefiind încă publicată), a stabilit că:

“În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate trebuie să fie constatat explicit prin actele jurisdicționale prevăzute în cuprinsul acestuia.”

Hotărârea judecătorească de achitare, prin ea însăși, nu poate constitui temei al stabilirii caracterului nelegal al măsurii privative de libertate.”

Deciziile pronunțate de ICCJ în interesul legii fiind obligatorii pentru instanțele ordinare, conform art. 517 alin. (4) Cod procedură civilă, chestiunea de drept în divergență a fost definitiv tranșată în sensul condiționării exprese a acordării de despăgubiri civile de ~~existență~~ unor acte jurisdicționale de constatare a caracterului nelegal al privării de libertate, chiar și în ipoteza existenței unei hotărâri definitive de achitare.

B. Prin deciziile CCR citate s-a statuat obligativitatea instanțelor penale și în subsidiar civile, de a se pronunța asupra legalității măsurii lipsirii de libertate în ipoteza prevăzută de art. 539 alin. 2 Cod procedură penală.

Astfel, prin Decizia 179/2016, CCR a reținut:

“16. Curtea a reținut, totodată, că prin actualele norme procesual penale - respectiv art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, legiuitorul a condiționat repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate de stabilirea acesteia prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei, după caz. Această condiționare dă naștere, în sarcina organelor judiciare anterior menționate, unei obligații de a se pronunța prin încheieri definitive, conform textului criticat, cu privire la caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal, inclusiv în etapele anterioare celei în care se pronunță hotărârea definitivă și care au făcut obiectul controlului pe calea contestației, sau care ar fi putut fi contestate, conform prevederilor art. 204-206 din Codul de procedură penală. De asemenea, aceasta presupune obligația instanței de judecată care se pronunță prin hotărâre definitivă asupra cauzei de a stabili caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate.”

Decizia 271/2016 a CCR:

“15. Această condiționare dă naștere, în sarcina organelor judiciare anterior referite, unei obligații de a se pronunța prin încheieri definitive, conform textului criticat, cu privire la caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal, inclusiv în etapele anterioare celei în care se pronunță hotărârea definitivă și care au făcut obiectul controlului pe calea contestației, sau care ar fi putut fi contestate, conform prevederilor art. 204-206 din Codul de procedură penală. De asemenea, aceasta presupune obligația instanței de judecată care se pronunță prin hotărâre definitivă asupra cauzei de a stabili caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate.”

Prin Decizia 133 din 2017 a Curții Constituționale s-a reținut că:

“16. Curtea a reținut, totodată, că, prin actualele norme procesual penale - respectiv art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, legiuitorul a condiționat repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate de stabilirea acesteia prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investite cu judecarea cauzei, după caz. Această condiționare dă naștere, în sarcina organelor judiciare anterior menționate, unei obligații de a se pronunța prin încheieri

definitive, conform textului criticat, cu privire la caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal, inclusiv în etapele anterioare celei în care se pronunță hotărârea definitivă și care au făcut obiectul controlului pe către contestației, sau care ar fi putut fi contestate, conform prevederilor art. 204-206 din Codul de procedură penală. De asemenea, aceasta presupune obligația instanței de judecată, care se pronunță prin hotărâre definitivă asupra cauzei, de a stabili caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate.”

“21. Cu referire la susținerile autorului excepției, potrivit cărora “cercetarea condiției nelegalității măsurii privative de libertate ar trebui să cadă în sarcina instanței civile investite cu soluționarea cererii de despăgubire”. Curtea a observat că, potrivit unoră dintre instanțele naționale, în măsura în care caracterul nelegal al măsurii privative de libertate a fost stabilit de instanța penală, reevaluarea acestui aspect de către instanța civilă este contrară normelor procesuale penale ale art. 539. Aceleși instanțe naționale apreciază, însă, că o atare evaluare a legalității măsurii privative de libertate ar putea fi realizată de către instanța civilă numai dacă instanța penală a omis sau cadrul procesual nu i-a impus să statueze asupra acestui aspect ori pentru alte motive de nelegalitate, decât cele analizate de organele judiciare în cadrul controlului legalității măsurilor preventive privative de libertate în cursul procesului penal, sau în măsura în care hotărârile “intermediare” prin care a fost verificată legalitatea măsurilor preventive au fost absolut nemotivate ori alte asemenea motive identificate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin raportare la prevederile art. 5 paragrafele 1-4 din Convenție, respectiv art. 9 din Codul de procedură penală.”

În concluzie, în prezent, în lipsa unei încheieri definitive ori hotărâri judecătoarești prin care să se constate nelegalitatea lipsirii de libertate, persoana care a fost lipsită de libertate în cursul procesului penal iar la final a fost achitată este lipsită de remediu efectiv de a accede la despăgubiri pentru paguba, evidentă și de necontestat, suferită.

O astfel de soluție este neconstituțională pentru motivele pe care le vom arăta mai jos.

5. Argumentele de neconstituționalitate ale art. 539 alin. (2) Cod procedură penală

5.1. Teza prevăzută în art. 539 alin. (2) este neconstituțională în raport cu art. 1 alin. (3), art. 23 alin. (1) din Constituție

“România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate”, prevede Constituția în art. 1 alin. (3).

Forma prezenta a depozitiilor alin. (2) din art. 539, în interpretarea dată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia în interesul legii 15/2017, face imposibilă obținerea de despăgubiri de către persoana dovedit nevinovată care a fost lipsită de libertate, deoarece statul pune în sarcina acesteia îndeplinirea unei condiții – existența unei ordonanțe, încheierii sau hotărâri care să constate nelegala lipsire de libertate – imposibil de realizat, aşa cum vom arăta mai jos.

O astfel de condiționare drastică, imposibilă de îndeplinit, cu privire la dreptul la despăgubiri a persoanei achitate care pe durata procesului penal a fost lipsită de libertate, nu a fost prevăzută nici măcar în perioada regimului comunist.

Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile, potrivit art. 23 alin. (1) din Constituție. De asemenea, potrivit același articol, lipsirea de libertate a unei persoane se poate face numai în condiții exceptionale, strict și limitativ prevăzute de lege.

Statul, conform Constituției, are obligația pozitivă de a garanta atât libertatea cât și siguranța personală a cetățenilor săi.

Tot statul este cel care, în vederea protejării unor interese generale ale societății, permite restrângerea libertății individuale prin măsura arestului preventiv. Astfel, în situația în care există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune, statul permite îngrădirea libertății acestuia pentru a proteja ordinea publică sau pentru a asigura buna desfășurare a instrucției penale.

Or, câtă vreme statul a stabilit aceste reguli, pentru a asigura un echilibru între interesul individual și cel colectiv, tot statul trebuie să suporte și riscurile lipsirii de libertate a unei persoane în situația în care, prin hotărârea judecătoarească definitivă de achitare, se stabilește că suspiciunea rezonabilă a săvârșirii unei infracțiuni nu se confirmă.

Cu alte cuvinte, statul, obligat să protejeze atât libertatea individuală a persoanelor cât și interesul general al societății, este cel obligat să își asume responsabilitatea pentru urmările măsurilor dispuse, în numele interesului general, prin care a restrâns drepturi și libertăți față de persoane care, la sfârșitul procesului penal, se dovedesc a fi nevinovate.

Este complet neechitabil ca statul să transfere, chiar indirect, responsabilitatea sa în sarcina individului, acest mod de a acționa al statului fiind în contradicție cu obligația asumată prin art. 1 alin. (3) din Constituție, aceea de a garanta valorile supreme ca "demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic".

Așa cum rezultă din textul constituțional de la art. 1 alin. (3) de mai sus, dreptatea este ea însăși o valoare supremă a statului român. Or, în situația de față, lăsarea unui persoane nevinovate să deconteze singură prejudiciile grave create prin privarea sa de libertate este un act nedemn și inechipabil al statului, care încalcă însăși ideea de dreptate și contravine flagrant principiilor enumerate în art. 1 din Constituție.

Dată fiind ca primul articol din Constituție vorbește despre garantarea de către stat a unor valori "în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989", reiterăm faptul că, nu doar că în Codul de procedură penală dinainte de perioada comunistă persoana privată de libertate și la final achitată avea dreptul să primească despăgubiri, dar aceasta prevedere a rămas în Codul de procedură penală chiar și în perioada comunistă, inclusiv când România era sub ocupație sovietică iar justiția se staliniza. Cum am arătat anterior, prevederea a rămas în Codul de procedură penală și după 1989, modificarea făcută art. 504 în 1990 lărgind sfera persoanelor care puteau obține despăgubiri pentru a-i include și pe cei care au fost supuși altei măsuri preventive în afara arestului.

Ca atare, a condiționa dreptul unei persoane private de libertate și achitată la finalul procesului penal de a obține despăgubiri numai dacă există o ordonanță, încheiere sau hotărâre definitivă prin care s-a constatat nelegala lipsire de libertate, este contrară noțiunii de dreptate, obligației pozitive a statului de a garanta libertatea persoanei în societate, precum și tradiției democratice a poporului roman și idealurilor Revoluției din decembrie 1989.

5.2. Cu privire la neconstituționalitatea tezei prevăzute de art. 539 alin. (2) Codul de procedură penală raportat la art. 21, art. 23 alin. (6)-(7), art. 124 alin. (1), art. 126 alin. (2), art. 129 din Constituție

Interpretarea ca acordarea de despăgubiri în caz de achitare, în situația în care persoana a fost privată de libertate, este condiționată de existența unei hotărâri judecătoarești definitive prin care să se constate nelegala lipsire de libertate este neconstituțională raportată la articolele din Constituție menționate la punctul 5.2.

Art. 124 alin. (1) din Constituție prevede ca “*justiția se înfăptuiește în numele legii*”, iar art. 126 alin. (2) din Constituție prevede că “*procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*”.

Nicio dispoziție din Codul de procedură penală nu obligă judecătorul care pronunță o soluție de achitare ori încetare a procesului penal să facă o analiză a legalității încheierilor rămase definitive, și prin care s-au dispus măsuri preventive împotriva inculpatului care a fost achitat sau împotriva căruia procesul penal a încetat.

A obliga judecătorul care pronunță o hotărâre definitivă de achitare sau încetare a procesului penal să reanalyzeze legalitatea încheierilor definitive privind măsurile preventive, hotărâri care au intrat în autoritatea lucrului judecat, nu doar că nu e prevăzută de lege, dar ar intra în contradicție cu art. 129 din Constituție care prevede ca “*împotriva hotărârilor judecătoarești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii*”.

De asemenea, o asemenea obligație încalcă art. 23 alin. (6)-(7) din Constituție, care prevede modul și cadrul în care se verifică “*legalitatea și temeinicia arestării preventive*”, precum și faptul că “*încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege*”.

O asemenea obligație impusă judecătorului încalcă principiul legalității, fundamentat pe prevederile Constituționale mai sus menționate și consacrat în Codul de procedură penală și civilă.

Astfel, principiul legalității procesului penal este consacrat de art. 2 din Codul de procedură penală, iar principiul legalității procesului civil de art. 7 din Codul de procedură civilă.

Principiul legalității presupune ca, atât în privința organizării justiției, cât și în cea a înfăptuirii ei, să se respecte cu strictețe și de toți cei interesați legea fundamentală și celelalte acte normative subordonate ei.

Nelegalitatea încheierilor prin care s-a dispus, în cursul procesului penal, privarea de libertate poate fi constată în calea de atac a contestației prevăzute de art. 204-206 din Codul procedură penală.

Din economia art. 399 Cod procedura penală rezulta ca instanțele sunt obligate să se pronunțe asupra măsurilor preventive în curs de executare doar în caz de condamnare, nu și în cazul pronunțării unor soluții de achitare ori încetare a procesului penal.

Mai mult, conform art. 404 alin. (1) din Codul de procedură penală, “*dispozitivul [hotărârii] trebuie să cuprindă datele prevăzute la art. 107 privitoare la persoana inculpatului, soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează, iar în caz de achitare sau de încetare a procesului penal, și cauza pe care se intemeiază potrivit art. 16, precum și soluția dată cu privire la soluționarea acțiunii civile*”.

Cum am arătat, nici o dispoziție din procedura penală nu obligă judecătorul care propune o soluție de achitare ori încetare a procesului penal să facă o analiză a legalității încheierilor anterior definitive, prin care s-au dispus masuri preventive împotriva inculpatului care a fost achitat sau împotriva căruia procesul penal a încetat.

Pe de altă parte, instanța civilă, investită cu judecarea acțiunii în despăgubiri civile, nu se poate conforma considerentelor că ar trebui să constate nelegalitatea lipsirii de libertate în caz de achitare, cât timp nicio dispoziție de drept procesual civil nu prevede că instanța civilă poate cenzura legalitatea unor încheieri penale definitive prin care s-au dispus masuri preventive.

De altfel, instanța civilă nu poate face nici o critica cu privire la hotărâri judecătoarești ce au intrat în puterea lucrului judecat, critica legalității ori temeiniciiei oricărei hotărâri judecătoarești devenită definitivă fiind proibită de lege potrivit dispozițiilor art. 430-431 Cod procedură civilă.

În concluzie, nici instanța penală care pronunță achitarea inculpatului ori încetarea procesului penal și nici instanța civilă investită cu judecarea acțiunii în despăgubiri nu au competența procedurală de a cenzura o hotărâre judecătoarească/incheiere penală intrată în puterea lucrului judecat, pentru a constata dacă o măsură preventivă care nu mai este în curs a fost sau nu legală. Cenzura hotărârilor definitive se poate face atât în materie penală, cât și civilă doar în cǎile extraordinare de atac, în condițiile expres și limitativ impuse de dispozițiile procedurale incidente.

A susține contrariul înseamnă a încalcă toate prevederile constituționale mai sus citate cu privire la legalitatea procesului penal și a condițiilor în care o hotărâre judecătoarească poate fi cenzurată.

Efectul acestei condiționări, prevăzut în art. 539 alin. (2) Cod procedură penală, încalcă accesul efectiv la justiție al persoanei achităte care a fost privată de libertate pe durata procesului penal, prevăzut de art. 21 din Constituție, din două perspective:

- Persoana achitată ori împotriva căreia s-a dispus încetarea procesului penal nu are la îndemână niciun mijloc procedural (civil ori penal) de contestare a încheierilor definitive prin care s-a dispus lipsirea sa de libertate, în caz de achitare.
- Condiționarea obținerii de despăgubiri de existența încheierii prin care s-a constatat nelegalitatea măsurii arestului preventiv este o "probă diabolică", o probă imposibil de obținut, care cade în sarcina reclamantului.

Ambele ipoteze echivalează cu îngădirea accesului la justiție astfel cum este garantat atât de art. 21 din Constituție, cât și de art. 6 din CEDO.

5.3. Cu privire la critica de neconstituționalitate raportat la art. 52 alin. (3) din Constituție

Dispozițiile constituționale citate instituie răspunderea obiectivă, fără culpă, a statului în cazul erorilor judiciare.

Eroarea judiciară, conform Dicționarului Juridic⁷, este "eroare comisă la judecarea unei cauze, constând în greșita stabilire a faptelor, ceea ce a avut ca urmare, în procesul penal,

⁷ <http://ecss.ro/dictionar-juridic/eroare-judiciara>

condamnarea definitivă sau arestarea pe nedrept a unei persoane nevinovate sau exonerarea de răspundere a unei persoane vinovate de săvârșirea unei infracțiuni”.

În fapt, rezultatul erorii judiciare este lipsirea de libertate a unui cetățean nevinovat, fiind nerelevant dacă o astfel de lipsire este ca urmare a unei condamnări definitive sau în baza unor hotărâri intermediare cu privire la măsuri preventive luate pe parcursul procesului penal.

Răspunderea instituită în cazul erorilor judiciare față de victimă prejudiciată se angajează întotdeauna și exclusiv în sarcina statului și este o răspundere specială, directă, nemijlocită și independentă de eventuala vinovătie a magistratului sau a altei persoane, a cărei faptă a produs sau determinat eroarea judiciară care a cauzat prejudiciul.

Răspunderea patrimonială a statului, instituită de textul constituțional citat, este o răspundere civilă delictuală, dispozițiile procedurale penale fiind complete, în această materie, de dispozițiile prevederilor art. 1349 Cod civil.

Textul art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, prin care s-a instituit o condiție imposibil de îndeplinit pentru victimă lipsirii de libertate, nu doar că îngrädește liberul acces la justiție, dar golește de conținut dispozițiile art. 52 din Constituție, făcând aceste dispoziții inaplicabile în cazuri grave în care cetățeni, nevinovați, dovediți ca atare prin hotărâri judecătoarești definitive de achitare, au fost lipsiți de libertate.

Lipsirea de libertate pe parcursul procesului penal este un atribut al statului care, prin interpuși săi, apreciază că o astfel de măsura este justificată pentru a apăra ordinea publică.

Simetric, dacă se dovedește că o astfel de măsura a fost excesivă și a îngrădit dreptul fundamental de a fi liberi al unor cetățeni, statul trebuie să răspundă, inclusiv patrimonial, pentru a repara vătămarea cauzată prin lipsirea de libertate a unui cetățean care, în final, s-a dovedit că nu a încălcăt legea.

Or, prin edictarea unor legi care instituie condiții draconice, imposibil de îndeplinit, pentru angajarea răspunderii sale materiale, statul se sustrage de la obligația constituțională asumată, iar o astfel de lege nu poate fi decât neconstituțională.

Pe de altă parte, acceptând ca doar în cazul în care există o ordonanță, încheiere ori hotărâre judecătoarească prin care s-a constatat caracterul nelegal al privării de libertate, caz în care ar exista reaua credință ori grava neglijență a magistratului care a dispus măsura, răspunderea statului nu ar mai fi una obiectivă, fără culpă, așa cum edictează art. 52 alin. (3) din Constituție, ci una subiectivă, condiționată de existența gravei neglijențe ori relei credențe în sarcina magistratului.

De altfel, CCR, prin Decizia 45/1998 pronunțată cu privire la dispozițiile art. 504 alin. (1) vechiul Cod de procedură penală, care reglementau răspunderea statului în cazul erorilor judiciare numai la două situații, a statuat că acestea sunt neconstituționale raportat la dispozițiile art. 48 alin. (3) din Constituția din anul 1991, care stipulau “statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale”.

Dispozițiile art. 48 din vechea Constituție sunt identice cu dispozițiile art. 52 alin. (3) din actuala Constituție.

În motivarea Deciziei 45/1998, Curtea Constituțională a reținut că: “Rezultă din acest text [art. 504 alin. (1) vechiul Cpp - s.n.] – că principiul responsabilității statului față de persoanele care

au suferit din cauza unei erori judiciare săvârșite în procesele penale trebuie aplicat tuturor victimelor unor asemenea erori. Circumstanțierea, «potrivit legii», nu privește posibilitatea legiuitorului de a restrânge răspunderea statului doar la unele erori judiciare, ci stabilește modalităților și condițiilor în care angajarea acestei răspunderi urmează a se face pentru plata despăgubirilor cuvenite. Cu alte cuvinte, potrivit normei constituționale menționate, organul legislativ nu ar putea stabili ca anumite erori judiciare, neimputabile victimelor, să fie supuse de aceasta.”

Prin decizia citată, CCR a admis ca este neconstituțională prevederea din lege care reducea răspunderea statului pentru erori judiciare numai la situațiile în care persoana “nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există”.

Ulterior, prin Decizia 255/2001, Curtea Constituțională, pentru aceleași motive ca și în Decizia 45/1998, a găsit prevederile art. 504 alin. (2) constituționale “numai în măsura în care nu limitează la ipotezele prevăzute în alin. 1 al același articol dreptul la repararea pagubei al persoanei împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată”.

“Examinând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.504 alin.2 din Codul de procedură penală, Curtea constată că acestea nu au mai fost supuse controlului de constituționalitate, dar din aceleași rațiuni care au motivat Decizia nr. 45 din 10 martie 1998 excepția urmează să fie admisă în parte, cu precizarea că textul este neconstituțional în măsura în care este înțeles — contrar prevederilor art. 48 alin. (3) din Constituție — că nu are dreptul la repararea pagubei persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată în temeiul oricărui dintre cazurile de achitare prevăzute de Codul de procedură penală”, a spus Curtea Constituțională în considerente.

În concluzie, este contrar dispozițiilor art. 52 alin. (3) din Constituție, care instituie răspunderea obiectivă a statului în cazul erorilor judiciare, precum și contrar deciziilor Curții Constituționale 45/1998 și 255/2001 îngrădirea/limitarea/restricționarea dreptului persoanei nevinovate ce a fost privată de libertate de a primi despăgubiri numai la situația în care privarea de libertate a fost constată ca fiind nelegală.

Nu în ultimul rând, dacă orice cetățean are dreptul garantat constituțional, prin art. 52 alin. (1), de a i se “*repara paguba*” cauzată de un act administrativ al unei autorități publice, cu atât mai mult trebuie să i se poată repăra paguba cauzată de faptul că a fost privat de libertate, nevinovat fiind.

5.4. Criticile de neconstituționalitate raportat la art. 16 si art. 124 alin. (2) din Constituție privind egalitatea în fața legii.

În înțelegerea actuală a textului art. 539 alin. (2) Cod procedură penală, răspunderea statului este antrenată ori de câte ori există o ordonanță a procurorului, o încheiere sau hotărâre definitivă ale instanței, prin care s-a constatat caracterul nelegal al privării de libertate a unei persoane.

Or, pe calea contestației reglementate de art. 202-204 Cod procedură penală, instanța poate constata caracterul nelegal al privării de libertate al unei persoane în condițiile expres stipulate de cod: în cazul incidentelor nulităților reglementate de art. 281-282 Cod procedură penală ori în caz că, la dispunerea măsurii arestării preventive, nu erau îndeplinite condițiile prevăzute de art. 223 Cod procedură penală.

Prin urmare, este posibil ca o persoană vinovată de săvârșirea unor infracțiuni constată că atare printr-o condamnare penală definitivă, să fi fost lipsită de libertate în mod nelegal, caz în care statul are obligația legală să o despăgubească.

În același timp, însă, după interpretarea curentă dată art. 539 alin. (2), o persoană nevinovată, dovedită ca atare printr-o hotărâre penală definitivă de achitare, să nu fie despăgubită pentru paguba care i s-a produs prin lipsirea sa de libertate, deoarece nu există o hotărâre că lipsirea de libertatea a fost nelegală.

O asemenea interpretare creează o situație discriminatorie pentru două persoane care, la începutul procesului penal, erau în situații similare, au fost arestate preventiv, dar la sfârșit una a fost achitată iar cealaltă condamnată.

În cazul condamnării penale, inculpatului găsit vinovat i se va deduce din pedeapsă perioada arestului preventiv, potrivit art. 399 Cod procedură penală.

De partea cealaltă, în cazul unei persoane dovedite nevinovate, perioada arestului preventiv este posibil să nu aibă nicio consecință legală în cazul în care nu există o ordonanță, încheiere sau hotărâre prin care să se stabilească nelegalitatea lipsirii sale de libertate.

Altfel spus, cetățeanul nevinovat, care a fost arestat preventiv, nu va obține niciun fel de satisfacție și reparație, cât timp, cum am dezvoltat mai sus, există situații în care este imposibilă constatarea nelegalei sale privări de libertate în lipsa unor dispoziții procedurale penale sau civile care să permită aceasta.

Prin urmare, nu este vorba doar despre tratarea în mod diferit a unor cetățeni aflați în situații similare, ci, mai grav, este vorba despre discriminarea și pedepsirea, în fapt, a unor cetățeni care nu au săvârșit nicio faptă penală și care, urmare a procedurilor penale la care au fost supuși, au fost lipsiți de libertate, iar, prin condițiile imposibile impuse tot acestor cetățeni, statul este exonerat de orice răspundere.

O asemenea situație încalcă art. 16 și art. 124 alin. (2) din Constituție, care garantează că toți cetățeni sunt egali în fața legii, “*fără privilegii și fără discriminări*”, precum și că “*justitia este unică, imparțială și egală pentru toți*”.

Pentru aceste considerente vă solicităm să constați tratamentul discriminatoriu aplicat persoanelor achitate la finalul procesului penal, prin imposibilitatea de a fi despăgubiți în temeiul art. 539 alin. (2) Cod procedură penală, raportat la cei condamnați penal care beneficiază de deducerea din pedeapsa aplicată a perioadei de arest preventiv executată.

Pentru toate motivele care preced, vă solicitam să admiteți prezenta excepție de neconstituționalitate și să constați că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 539 alin. (2) Codul de procedură penală este constituțională numai în măsura în care, în cazul unei soluții de netrimisire în judecata sau de achitare, nu limitează dreptul la repararea pagubei al persoanelor împotriva cărora s-a luat o măsură preventivă numai la ipotezele în care există ordonanță, încheiere sau hotărâre definitivă prin care să se stabilească că privarea de libertate a fost nelegală.

DISPUNE:

În baza art. 29 alin. 4 din Legea nr. 47/1992 sesizează Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.539 alin.2 Cod procedură penală, invocată de instanță din oficiu în cauza privind peapelantul reclamant Oros Nicolae Dorin în contradictoriu cu intimatul Statul Român prin Ministerul Finanțelor Publice reprezentat de Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Cluj Napoca prin Administrația Județeană a Finanțelor Publice Bihor.

Datează în ședință publică din data de 15 mai 2017.

PREȘEDINTE
Roman Florica

JUDECĂTOR
Popa Aurora
eliberată din funcție prin pensionare
semnează președintele de complet
Judecător Florica Roman

GREFIER
Gligor Marinela

*Red.inch.judecător R.F./ 15.11.2017
Tehnored.R.F./GM/15.11.2017*

WWW.LUMEAJUSTITIE.RO